

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Н. А. Дехтяр

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

О. В. Дейнека

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Сумського державного університету

Ефективне функціонування суб'єктів малого бізнесу є запорукою конкурентоспроможної економіки, які, як засвідчує світовий досвід, визначають темпи економічного розвитку, структуру та якісну характеристику ВВП, забезпечують впровадження інновацій, насичують внутрішній ринок суспільно необхідними товарами та послугами, створюють додаткові робочі місця та вирішують інші соціальні проблеми [1]. Тому в умовах нестабільного економічного середовища в Україні саме подальший розвиток малого підприємництва має стати одним із найважливіших чинників соціально-економічного зростання.

Слід відмітити, що мале підприємництво дозволяє залучати значні виробничі та фінансові ресурси громадян, перетворюючи їх у надійне джерело інвестиційних коштів, які в подальшому можуть бути використані на проведення ефективних реформ економічного та соціального спрямування. Важливість малого підприємництва для України визначається кількісними та якісними показниками їх стану та розвитку (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні показники стану та розвитку суб'єктів малого підприємництва в Україні за період 2012–2016 рр. [2]

Показник	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Кількість суб'єктів господарювання, одиниць	344048	373809	324598	327814	291154
Кількість суб'єктів господарювання на 10 тис. осіб наявного населення, одиниць	76	82	76	77	68
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	2051,3	2010,7	1686,9	1576,4	1591,7
Кількість найманих працівників, тис. осіб	1951,6	1891,8	1583,0	1466,3	1505,9
Обсяг реалізованої продукції, (товарів, послуг), млн. грн.	672653,4	670258,5	705000,5	937112,8	1177385,2

Кількість малих підприємств у 2016 році складала 291154 одиниць, що в цілому становило 95,0 % від загальної кількості усіх підприємств та є найнижчим показником за останні п'ять років. Також за аналізований період спостерігається зменшення усіх кількісних показників у порівнянні з 2012 роком. Так, кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення у 2016 році зменшилася на 8 одиниць; кількість зайнятих працівників у малому бізнесі у 2016 р. складала 1591,7 тис. осіб, що на 459,6 тис. осіб менше в порівнянні з 2012 р. На малих підприємствах зменшилася також кількість найманих працівників на 445,7 млн. осіб у 2016 р. відповідно до рівня 2012 р. Позитивною динамікою розвитку малого бізнесу характеризується лише зростання обсягу реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств за аналізований період, при цьому в 2016 році значення даного показника складало 1177,4 млрд. грн. Тобто незважаючи на суттєве зменшення кількості суб'єктів малого бізнесу їх внесок у розвиток економіки мав тенденцію до зростання. Однак слід зробити висновок що, розвиток малого підприємництва здійснюється досить повільними та нерівномірними темпами і стикається із значними проблемами, які не дозволяють покращити результати їх діяльності. До числа таких проблем варто віднести: погіршення фінансової

ситуації, девальвація національної грошової одиниці, нестабільність банківської системи, втрата суб'єктами господарювання окремих ринків збуту продукції, адміністративні перешкоди у сфері підприємництва, недосконалість та обтяжливість системи оподаткування, недостатність обсягів фінансування і кредитування, низький рівень державної фінансової допомоги, слабкий розвиток інфраструктури підтримки підприємництва, імміграція працездатного населення.

Основними джерелами фінансування підприємств малого бізнесу є внутрішні та зовнішні фінансові ресурси. Видами внутрішнього фінансування є чистий прибуток, амортизаційні відрахування та внески засновників. Що стосується зовнішніх фінансових джерел, то до них відносяться кошти, у вигляді кредитних позик, державного фінансування, грантів, залучення ресурсів міжнародних організацій і фондів, лізингу тощо [3].

Фінансування діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні здійснюється переважно за рахунок власних фінансових ресурсів, основу яких складає чистий прибуток [1]. Як свідчать результати діяльності суб'єктів малого бізнесу за період 2012-2016 рр. мале підприємництво мало нестабільні показники фінансових результатів до оподаткування (табл. 2).

Таблиця 2 – Динаміка показників прибутковості підприємств малого бізнесу України за 2012-2016 рр., млн. грн. [2]

Показник	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Фінансовий результат до оподаткування, всього	-9254,0	-25057,9	-175262,4	-111906,0	-24151,4
в тому числі малі підприємства, які одержали прибуток	39794,1	39640,9	49156,1	95483,0	107312,5
у % до загальної кількості підприємств	64,4	66,0	66,5	73,9	73,3
малі підприємства, які одержали збиток	49048,1	64698,8	224418,5	207389,0	131463,9
у % до загальної кількості підприємств	35,6	34,0	33,5	26,1	26,7
Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %	4,1	2,2	-17,9	-4,2	5,2
Рівень рентабельності (збитковості) усієї діяльності підприємств, %	-3,3	-6,2	-26,5	-13,6	-3,6

Якщо порівнювати результативні показники діяльності малих підприємств, то на протязі останніх років простежується збитковість усієї діяльності суб'єктів малого підприємництва. Однак в останні два роки відмічається позитивна тенденція до зменшення фінансового результату (збитку) за малими підприємствами.

Співвідношення прибуткових та збиткових підприємств також дещо змінилося. Так, частка малих підприємств, які одержали прибуток, зросла у середньому на 8,9 % порівняно з 2012 р., і у 2016 р. складала 73,3 % від загальної кількості малих підприємств, а частка збиткових підприємств відповідно мала чітку тенденцію до зниження, виключення складав лише 2016 р.

Фінансовий результат прибуток до оподаткування, мали малі підприємства, які здійснюють свою діяльність у таких сферах як: сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; інформація та телекомунікації; надання інших видів послуг; досить низькі показники фінансових результатів, які одержують заклади освіти, охорони здоров'я та надання соціальної допомоги. Найбільш збитковими малими підприємствами є організації, що провадять діяльність з операцій з нерухомим майном; у сфері будівництва; оптова та роздрібна торгівля; фінансова та страхова діяльність; діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування.

Основним недоліком у роботі вітчизняних малих підприємств є проблеми швидкого реагування на негативні зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, що і спричиняє збитковість їх діяльності. Негативною тенденцією є зміна рівня рентабельності серед малих підприємств. Результати аналізу динаміки показників рентабельності малих підприємств у 2012-2016 рр. свідчать про їх значні коливання та високі ризики. В той же час, необхідно

відмітити незначне покращення показників рентабельності малих підприємств у порівнянні з попередніми періодами.

Використання залучених фінансових ресурсів для підприємств малого бізнесу в Україні є незначним, оскільки, характеризується негативними явищами. Враховуючи нестабільність фінансово-економічної ситуації в країні, що справляє негативний вплив на банківську систему, сучасні умови кредитування є досить обтяжливими для малих підприємств. Якщо порівнювати середній рівень плати за користування кредитними ресурсами для малого бізнесу в розвинених країнах та Україні, то він перевищує майже в 5 разів європейські показники. Крім того, зазвичай, малі підприємства не мають ліквідного майна, для забезпечення кредитної угоди, а також достатнього обсягу грошей для оплати витрат, що супроводжують укладення кредитного договору. Слід також зазначити, що банки переважно кредитують малі підприємства під оборотні кошти, оскільки такі кредити носять короткостроковий характер [4]. Тому, в разі необхідності придбання машин та устаткування малі підприємства можуть вдаватися до альтернативних форм фінансування таких як лізинг.

Можливість співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та фондами дозволяє отримати значні кошти під реалізацію інвестиційних та інноваційних проектів у сфері малого бізнесу на вигідних умовах. В Україну залучаються кошти від Німецько-українського фонду, Європейського банку розвитку та реконструкції, Європейського Інвестиційного банку; Фонду «Україна-Хабітат». Однак для більшості малих підприємств одержання фінансових ресурсів від цих організацій пов'язано з досить складним і тривалим процесом, який не завжди призводить до бажаного результату.

Набуває розвитку такий новий вид фінансування малого бізнесу, як виділення грантів для започаткування або розширення вже існуючого бізнесу. Особливо активно в сфері надання грантів працюють такі міжнародні організації, як: ООН, ЮНЕСКО, USAID та ЄС, Швейцарська агенція розвитку та співробітництва (SDC), WNISEF, CIPE (Центр міжнародного приватного підприємництва), Глобальний Інноваційний Фонд (GIF), Global Technology Foundation, IREX (Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів).

Що стосується державної фінансової підтримки, то пріоритетними напрямками є переважно аграрний сектор, розвиток фермерства та виноградарства, а також діяльність ОСББ.

Отже, враховуючи значимість розвитку малого бізнесу для забезпечення ефективного функціонування економіки, проблеми фінансування діяльності суб'єктів малого підприємництва на сучасному етапі є пріоритетними. З огляду на це, мають бути створені та реалізовані форми державної фінансової підтримки, пом'якшено умови банківського кредитування, розширено альтернативні напрями фінансування, посилення співпраці з міжнародними фінансово-кредитними інституціями.

Література

1. Білик М. Д. Фінансові результати діяльності малих підприємств: оцінка та прогнозування : монографія / М. Д. Білик, Т. О. Білик. – Київ: ТОВ «ПанТот», 2012. – 280 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua> – 10.04.2018. – Назва з екрану.
3. Осадченко К. Ю. Джерела фінансування малого та середнього бізнесу / К. Ю. Осадченко, Н. В. Короленко. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/09/176.pdf>. – 10.04.2018. – Назва з екрану.
4. Сирветник-Царій В. В. Сучасні реалії фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні / В. В. Сирветник-Царій // Економіка у суспільстві. – 2016. – № 2. – С. 182-187.